

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الحق
علیه
السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

آثار فردی و اجتماعی
عدالت مہدوی

محمد مہدی حائری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آثار فردی و اجتماعی عدالت مهدوی

نویسنده:

محمد مهدی حائری

ناشر چاپی:

مجله انتظار

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	آثار فردی و اجتماعی عدالت مهدوی
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۶	مقدمه
۷	امام مهدی، امام عدل
۸	عدالت مهدوی، عدالتی فراگیر
۹	آثار فردی عدالت مهدوی
۹	اشاره
۹	رابطه انسان با خود
۱۰	رابطه انسان با دیگران
۱۲	رابطه انسان با خدا
۱۳	آثار اجتماعی عدالت مهدوی
۱۳	اشاره
۱۴	عدالت در فرهنگ
۱۵	عدالت در اقتصاد
۱۸	عدالت در قضاوت
۲۱	سخن آخر
۲۲	پاورقی
۲۵	درباره مرکز

نمایه سازی قبلی: نمایه سازی قبلی شماره کتابشناسی ملی: ایران ۸۵-۲۵۵۰۱ سرشناسه: حائری، محمد مهدی عنوان و نام پدیدآور: آثار فردی و اجتماعی عدالت مهدوی/محمد مهدی حائری منشا مقاله: انتظار، ش ۱۴، زمستان ۱۳۸۳: ص ۲۱۹ - ۲۳۴ توصیفگر: مهدویت توصیفگر: عدالت توصیفگر: حقوق فردی و اجتماعی

اشاره

عدالت گستره اصلحترین رسالت قیام و انقلاب مهدی (ع) است. آثار عدالت مهدوی محدود به عرصهای حاضر نخواهد بود. بلکه در حوزههای مختلف فردی و اجتماعی آشکار خواهد شد و این تفسیر «یملأ الله به الارض قسط و عدلاً» است ره آورد قیام آن حضرت این است که هم فرد را در روابط گوناگون خود میسازد و هم جامعه را در بخشهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و قضائی سامان میبخشد. در این مقاله تلاش کرده‌ایم که جریان عدالت مهدوی و چگونگی آن را در عرصهای گوناگون فردی و اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم. پیش از پرداختن به اصل موضوع، لازم است معنی و مفهوم عدل به درستی آشکار شود.

مقدمه

در معنی عدل گفته اند: هو توسط بین الافراط و التفریط بحيث لا تكون فيه زياده ولا نقيصه... ثم ان العدالة اما في الرأى والافكار اذا كان مصوناً عن الانحراف والضعف والحده و يطابق الحق والصواب [کما في قوله تعالى]: واذا حکمتم بين الناس ان تحکموا بالعدل. [۱]. و اما في الصفات النفسانيه بان تكون الاخلاق الباطنيه معتدله ليس فيها افراط و لاتفریط... و اما في الاعمال و هو في الاقوال و في الوظائف الانفراديه و في الاعمال الاجتماعيه.... [کما في قوله تعالى]: واذا قلتم فاعدلوا و لو كان ذا قربى. [۲].... و ليعلم ان موضوع العدالة من اهم الموضوعات.... و اليها يرجع كل عمل حسن و خلق مطلوب و رأى صائب... و هو المطلوب في كل مورد و في كل مقام. [۳]. عدالت میانه زیاده روی و کوتاهی است و به معنی آن است که در امور، زیادی و کمی نباشد... عدالت یا در اندیشه و افکار است؛ به این

معنی که از انحراف و سستی به دور بوده و مطابق حق و راستی باشد؛ همانگونه که خداوند در قرآن دستور داده است: «و آنگاه که میان مردم حکم میکنید، به عدالت داوری کنید...» یا در صفات انسانی است؛ یعنی اخلاق درونی میانه باشد و هیچ تندروری و کندروی در آن نباشد... و یا در حوزه اعمال است که شامل گفتار و تکالیف فردی و کارهای اجتماعی میشود.... [چنانکه خدای متعال در قرآن فرموده: «و آنگاه که سخن میگویید، به عدالت بگویید، اگرچه خویشاوند باشد».... و باید دانست که موضوع عدالت از مهم ترین موضوعات است... و هر کار نیک و خلق و خوی پسندیده و فکر درست به آن بازمیگردد... و عدالت همان چیزی است که در هر مورد و هر جایی خواسته شده است. [۴]. با این بیان جامع، روشن است که عدالت مفهومی بسیار گسترده دارد و در همه امور عالم تشریحی جاری است. طبق بعضی روایات، مثل آنچه به پیامبر نسبت داده شده که «بالعدل قامت السموات والارض» [۵] استفاده میشود که عدالت در امور تکوین و خلق نیز امری عام و همگانی است. با این مقدمه، به بحث درباره عدالت مهدوی و آثار فردی و اجتماعی آن خواهیم پرداخت.

امام مهدی، امام عدل

آخرین حجت الهی، عصاره تمام انبیا و اولیا است و وجود بیمثال او چشمه همه خوبیها و زیباییهاست. اما در صدها روایت، سخن از عدالتگستری او مطرح شده و از آن بزرگوار به عنوان مظهر و تجلی کامل عدالت یاد گردیده است. در کتاب مکیال المکارم آمده است: عدل آشکارترین صفات نیک امام است. برای همین (آن بزرگوار) در دعای شب های ماه رمضان «عدل» نامیده شده است؛

«اللهم و صلّ على ولى امرئك القائم المؤمل والعدل المنتظر [۶]؛ خداوندا، به ولى امر خود كه قيام كننده آرمانى و عدل مورد انتظار است درود فرست». [۷]. و در زيارت حضرت (ع)، اينگونه با او نجوا ميكنيم: «السلام على القائم المنتظر والعدل المشتهر. [۸]. سلام بر قيام كننده مورد انتظار و عدالت آشكار». بنا بر اين عدالت گسترى مهمترين رسالت آن سفير موعود است و ديگر ارزشها در همين بستر و جريان زنده خواهد شد. آرى، دوران او، روزگار پر شدن زمين و زمان از عدل و داد است. دامنه عدالت او همه جا، حتى زواياى ناپيداي جامعه را خواهد گرفت؛ همچون سرما و گرما به درون خانههاى مردم نفوذ خواهد كرد و روابط آنها را در كوچكترين نهاد اجتماعى هم تحت تأثير خود قرار خواهد داد. [۹]. تراز تمدن مهدوى، عدل است كه در پرتو آن، ديگر ارزشها حاكم خواهد شد و به سبب جريان عدالت، در همه عرصههاى جامعه، بساط هرگونه ظلم و ستم برچيده ميشود. يطهرالله به الارض من كل جور و يقدّسها من كل ظلم... فاذا خرج وضع ميزان العدل بين الناس فلا يظلم احد احداً. خداوند به وسيله او زمين را از هرگونه ستم پاك خواهد كرد و از هرگونه ستم، قداست مى بخشد... آنگاه كه او قيام كند، ترازوى عدالت در ميان مردم نهد، پس در روزگار او هيچ كس به ديگرى ستم روا ندارد. [۱۰].

عدالت مهدوى، عدالتى فراگير

وقتي سخن از عدالت مطرح ميشود، ذهنها بيشتريه به سوى عدالت قضايى يا اقتصادى ميرود. به گمان افراد، مقصود از عدالت آن است كه در محاكم قضايى به حق داوري شود و حق هر صاحب حقى به او داده شود.

نیز، در عرصه اقتصاد، همه افراد جامعه از مواهب مادی بهره‌مند باشند و در این عرصه، ستمی بر افراد نرود. حال آنکه براساس آنچه در معنی عدالت گذشت، عدالت به معنی آن است که در همه عرصهها حق و انصاف رعایت گردد. به همین دلیل، جامعهای را جامعه عادل می‌دانیم که در همه حوزههای فردی و اجتماعی آن، عدالت حاکم باشد. بنابراین ما هم در روابط فردی و هم در روابط اجتماعی، عدالت باید خود را نشان دهد. همچنین در حوزههای گوناگون اجتماع، مثل سیاست، فرهنگ، اقتصاد، عدالت نیز حکم فرما باشد. اینکه در روایات اسلامی، امام مهدی (ع) به عنوان پرکننده زمین از عدالت معرفی شده است، میتواند به همین معنی باشد که او عدالت را در همه عرصههای فردی و اجتماعی جاری خواهد ساخت. در واقع، ارزشهای دینی و آمال و آرزوهای انبیا و اولیا در پرتو عدالت مهدوی به اجرا درآمده و عالم گیر خواهد شد. در این مقاله، به بررسی اجمالی آثار فردی و اجتماعی عدالت مهدوی میپردازیم.

آثار فردی عدالت مهدوی

اشاره

آدمی در زندگی فردی خود، بریده و جدای از اجتماع نیست و همه جا به نوعی با دیگران در ارتباط است. ولی منظور از بررسی آثار فردی عدالت مهدوی مفهومی است که در برابر آثار اجتماعی مطرح میشود. در آثار اجتماعی، به بررسی عدالت مهدوی و نقش آن در حوزههای مختلف اقتصاد، سیاست و فرهنگ خواهیم پرداخت؛ اما در بخش آثار فردی، به آثار اجرایی عدالت در دیگر شئون زندگی انسان میپردازیم.

رابطه انسان با خود

آدمی پیش از هر کس و هر چیزی باید تکلیف خود را با «خود» روشن کند و با تشخیص قابلیتها و استعدادهای خود، آنها را در مسیر رشد و تعالی خود به کار گیرد. این مستلزم معرفتی درست و عملی صحیح و معروف است. در جوامع مختلف بشری، انسانها به دلیل ناآگاهی و به دنبال آن، عمل و اقدام نادرست، استعدادهای الهی و انسانی خود را از بین برده و یا در مسیر نادرست به کار گرفته‌اند. امام مهدی (عج) در حکومت عدل خود، این انحرافها و کجیها را راست خواهد کرد. آری، در سایه تربیت مهدوی، فطرتها بیدار میگردد و نیازهای حقیقی و واقعی انسانها مجال بروز پیدا میکند. آدمها به دنبال پاسخگویی به ندای فطرت الهی خواهند بود و آرزوهای دروغین و خواهشهای پوچ کم رنگ میشود. این چنین است که شاهراههای سعادت و بهروزی به روی بشر گشوده میشود. این نقطه آغاز اصلاح است که همه بدانند برای چه آمده‌اند و به کجا میروند و در این قرارگاه موقت چه وظیفهای دارند. این شروع خردورزی و تعقل است و مرحله نخست یافتن نفس: امام باقر (ع): وقتی قائم ما قیام کند، خداوند دست خود

را بر سر بندگان نهد و به سبب آن، عقل‌های ایشان را کامل کند و اخلاق ایشان را به تکامل رساند. [۱۱]. پیش از این زیاد خوانده‌ایم و شنیده‌ایم که بالاترین معرفت‌ها معرفت نفس است و این مهم در دوران مهدی (عج) و در سایه عدالت او قابل دست‌رسی برای همگان است. آن روز زمینه و بستر آگاهی بخشی و تزکیه مردم به گونه‌ای است که همگان به این معرفت و آگاهی خواهند رسید و کلید گنج سعادت را به کف خواهند آورد.

رابطه انسان با دیگران

آدمی گرچه تنها به دنیا می‌آید و تنها از دنیا می‌رود، در این دنیا بیگمان در ارتباط با دیگران زندگی می‌کند. بنابراین بزرگ‌ترین فصل کتاب زندگی او «رابطه با دیگران» است و در همین بخش است که ممکن است ارزشهای زیادی را خلق کند و پاس‌بدارد و یا چهره‌های زشت و ناپسند از اجتماع انسانها به نمایش گذارد. آدمی در رابطه با دیگران است که تصمیم می‌گیرد، حرف می‌زند و اقدام می‌کند. داد و ستد او و واکنش و موضعگیری او در برابر دیگران بخش زیادی از روابط او را تشکیل می‌دهد. اگر این بخش از زندگی آدمی مسیری درست و پسندیده یابد، بسیاری از ارزشهای الهی و انسانی به تحقق پیوسته است. صداقت، امانتداری، ایثار، سخاوت، گذشت، حسن‌ظن و اعتماد به دیگران، تعاون، نصیحت و خیرخواهی و دهها فضیلت دیگر در همین عرصه خود را نشان می‌دهد. با آمدن این فضیلتها به عرصه روابط اجتماعی، جایی برای نفاق، خیانت، تنگنظری و خودخواهی، انتقام، بددلی و بدگمانی، خودمهوری و سوء نیت نمیماند. عدالت واقعی و راستین آن است که به همه اینها در

روابط انسانی پایان دهد؛ وگرنه در حکومتی که مردم آن ارتباطی ناسالم و ناشایست داشته باشند، چگونه انتظار برقراری عدالت و دادگری در حوزه‌های مختلف می‌رود؟ مهدی (عج) که مظهر عدالت الهی است، مردم را چنان به قرآن و سنت پیامبر میخواند و تعالیم آن دو را در میان جامعه نشر میدهد که انسانها به تزکیه الهی و معرفت خدایی دست میابند و آن هدفی که در آیات قرآن برای رسالت انبیا مطرح شد که (یعلمهم الكتاب والحکمه و یزکیهم) [۱۲] تحقق میابد و عملی میشود. در سایه عدالت مهدوی، امر به معروف و نهی از منکر زنده میشود و مهدی (ع) و یاوران او پیش رو مردم در این فریضه الهی خواهند بود و به دلیل زنده شدن این ارزش قرآنی، همه ارزشها و فضیلتها جان میگیرد. «بها تقام الفرائض». [۱۳]. در حیات مهدوی، جایی برای کینه و دشمنی در قلوب مردم نمیماند و وقتی کینه از دلها رفت، بهانه‌های برای خیانت، خودخواهی، انتقام، بدگمانی و... نخواهد بود و اخلاق مردم اخلاق محمدی و علوی خواهد شد. امام علی (ع) میفرماید: «ولو قد قائم قائمنا... لذهبت الشحناء من قلوب العباد». «چون قائم ما قیام کند کینه از دلها بیرون رود». [۱۴]. با رشد تربیت و تکامل عقل، کینهها به محبت و دوستی تبدیل میشود و روابط اجتماعی براساس انسان دوستی شکل میگیرد. در نتیجه، اخلاق نیکو در جامعه بشری گسترش میابد. همچنین در سایه حکومت عدل مهدی (عج)، خداوند بینازی را در دل مردمان قرار میدهد و حرص و آزمندی از وجود انسانها رخت میندود. پیامبر (ص) در وصف روزگار مهدی (ع) فرمود: «و یجعل الله الغنی فی قلوب هذه الامه». «خداوند بینازی

و غنا را در دل‌های این امت پدید آورد». [۱۵]. حرص و آز ریشه بسیاری از تجاوزها و ستم‌های مالی و غیرمالی است. عدالت مهدوی در عرصه تربیت، انسانها را از این رذیلت پاک ساخته و به گوهر غنا و بینبازی می‌آراید و بدین سان راه را برای بسیاری از خوبیها و صفات نیک می‌گشاید. بنابراین عدالت مهدوی در عرصه روابط فرد با دیگران، ضامن اخلاق و ارزشهای اخلاقی است و این از مهمترین و ارزشمندترین آثار عدالت است.

رابطه انسان با خدا

انسانها فطرتی خداجو دارند، چون بر این اساس آفریده شده‌اند؛ ولی بر اثر تربیتهای نادرست و بسترهای نامناسب اجتماعی، انحراف و کجی در پرستش و عبودیت آنها راه پیدا کرده است که البته این کژراهی مادر همه انحرافها و بیراهههاست. در حکومت عدل گستر امام عصر، دین حق، به عنوان تنها راه سعادت، آشکارا بر همگان عرضه میشود و با مظاهر شرک و بتپرستی و کفر برخورد میشود؛ چرا که هیچ ظلمی از شرک بالاتر نیست. و اذقال لقمان لابنه و هو یعظه یا بنی لاتشرک بالله ان الشرک لظلم عظیم [۱۶]. بنابراین برای اینکه عدالت و راستی و درستی در عرصه‌های مختلف زندگی بشر اجرا گردد، لازم است ریشه‌های شرک و کفر سوزانده شود؛ چرا که بدون آن، عدالت معنا و مفهومی ندارد. عدالت به معنی راه و رسم صحیح و پسندیده است و توحید و یگانه‌پرستی در عبادت، راه روشن و درست بندگی است. به همین جهت، سرلوحه برنامه‌های جهانی مهدوی، کفرستیزی و شرک زدایی است؛ به گونه‌ای که جامعه بشری جامعهای یگانه‌پرست و مسلمان گردد. ابوبصیر میگوید از امام صادق (ع) درباره این آیه شریفه پرسیدم که میفرماید: هو الذی ارسل

رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله و لو کره المشرکون [۱۷]. «او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین درست فرستاد تا آن را بر همه ادیان پیروز گرداند؛ هرچند مشرکان خوش نداشته باشند». آن حضرت در پاسخ فرمود: والله ما انزل تأویلها بعد قلت جعلت فداک و متی ينزل؟ قال: حتی یقوم القائم ان شاء الله فاذا خرج القائم لم یبق کافر و مشرک الا کره خروجه.... [۱۸]. به خدا سوگند، هنوز تأویل این آیه نازل نشده است. گفتم فدایت شوم، پس کی نازل می شود؟ فرمود: زمانی که به خواست خدا قائم (ع) قیام کند. پس در آن هنگام، هیچ کافر و مشرکی نمیماند، مگر اینکه از قیام او ناخشنود است... امام باقر (ع) نیز در توضیح این آیه فرمود: (وقاتلوههم حتی لاتکون فتنه و یکون الدین کله لله). [۱۹]. تأویل این آیه هنوز نیامده است و هرگاه [قائم] ما قیام کند، آن کس که زمان او را دریابد، تأویل این آیه را خواهد دید و هر آینه در آن زمان [دین محمد (ص)] به هر کجا که شب میرسد، خواهد رسید؛ به گونهای که بر سطح زمین، اثری از شرک نخواهد ماند، همانگونه که خداوند فرموده [و وعده نموده] است.

آثار اجتماعی عدالت مهدوی

اشاره

در دنیای امروز، اجتماع و روابط اجتماعی از پیچیدگی خاصی برخوردار است. وقتی از اجتماع سخن گفته میشود، عرصههای گوناگونی در نظر است که باید در همه آنها برنامههای سالم برای تعامل اجتماعی تدوین گردد. بشر در طول قرون گذشته، در حوزههای گوناگون اجتماع؛ مانند سیاست، حکومت و فرهنگ به ویژه اقتصاد، شاهد نابسامانی و آشفتگی و بیعدالتی بوده است و همواره در پی راهی بوده

تا به این بخشها سازمان و نظامی عادلانه ببخشد؛ ولی تقریباً هیچ گاه و در هیچ ملت و دولتی توفیق چندانی حاصل نشده است؛ اگرچه بعضی از شهرها و یا دولتها با تلاش فراوان به سهمی از عدالت در بعضی از عرصهها دسته یافته باشند. با این توصیف، همگان در انتظارند که مهدی موعود (ع) و عدالت منتظر از راه برسد و همه حوزههای اجتماع را به عدالت و دادگری هدایت کند و به معنی واقعی کلمه، عدالت را جهانی کند. این امیدی بجا و آرزویی بحق است که براساس برنامههای دولت امام مهدی (عج) قابل دسترسی است.

عدالت در فرهنگ

دانستن، شناخت و رشد علمی و فرهنگی حقی همگانی است؛ ولی در نظامها و حکومت های دنیا امکانات آموزشی به طور یکسان برای همه اقشار فراهم نیست و همیشه اینگونه بوده که عدهای خاص امکان رشد و تعالی آموزش دارند و البته این عادلانه نیست. از آثار عدالت مهدوی آن است که همه طبقات، از هر نژاد و ملیتی و بدون هیچ گونه تبعیض، میتوانند در زمینههای فرهنگی فعال بوده و مدارج علمی را طبق قابلیت و استعداد خود بیمایند. در نظام دادگستر امام مهدی (عج)، با توجه به اینکه علم و دانش رشد فزایندهای دارد، آنها که در جوامع مختلف از این موهبت الهی محروم بودهاند میتوانند از علم و دانش بهره فراوان گیرند؛ برای مثال زنان که در جوامع گوناگون محرومیتهای بسیاری را چشیدهاند و از جمله در ساحت علم و فرهنگ مورد بيمهري قرار گرفتهاند، در دولت مهدی به جایگاه والایی از دانش دست میابند. در روایتی درباره روزگار مهدی (عج) آمده است: «و توتون الحکمه فی زمانه حتی ان المراه

لتقضى فى بيتها بكتاب الله و سنه رسول الله». [۲۰]. در دوران او، شما از حکمت برخوردار میشوید؛ تا آنجا که زن در خانه خود، برابر کتاب خدا و روش پیامبر (ص) قضاوت میکند. بعضی روایت بالا را اینگونه ترجمه کرده‌اند که دانش بعضی از زنان در عصر حاکمیت مهدی (ع) به اندازه ای است که در درون منزل با استنباط شخصی (همچون مجتهد علوم دینی) به انجام تکالیف شرعی می پردازند. در این صورت، اوج رشد و تعالی فرهنگی و آموزشی زنان معلوم میشود. و اگر به معنی قضاوت هم باشد، باز هم حکایت از همان تعالی و ترقی است؛ زیرا که امر قضاوت از امور بسیار مهم بوده و نیاز به دانش بسیاری دارد.

عدالت در اقتصاد

یکی از مصادیق ظلم آشکار، نابرابری و عدم تعادل طبقات مختلف مردم در مسائل اقتصادی است که در جای جای جهان پنهان و حتی در کشورهای مدعی حقوق بشر دیده میشود. آنچه میتواند به این بیسامانی، سامان دهد و غبار محرومیت را در این عرصه از چهره عالم انسانی بزدايد همانا اجرای عدالت اقتصادی است. امام صادق (ع) میفرماید: ان الله لم يترك شيئا من صنوف الاموال الا - و قد قسمه و اعطى كل ذى حق حقه الخاصه والعامه والفقراء والمساكين و كل صنف من صنوف الناس فقال: لو عدل فى الناس لاستغنوا.... [۲۱]. خداوند همه ثروتها (از انواع منابع درآمد) را میان مردم تقسیم کرده است و به هر کس حقه را داده است، کارگزاران و توده مردم و بینوایان و تهی‌دستان و هر گروهی از گروه‌های مردم. سپس امام فرمود: اگر عدالت برقرار شده بود، همه مردم بِنیاز شده بودند. بنابراین از نظر

تعالیم اسلامی، اگر حاکمیت درست و اسلامی باشد، برنامه‌های حکومت به درستی تنظیم شده و مجریان آن نیز در جای خود به کار گمارده شوند، محرومیت و نیازمندی در جامعه نپدیدند؛ زیرا حکومت حق و کارگزاران لایق آن به دنبال اجرای اصول عدالت خواهند بود و با چنین اقدامی همه مردم، به رفاه و بینایی خواهند رسید. پیامبر اکرم (ص) میفرماید: ... یتنعم امتی فی زمانه نعیماً لم یتنعموا مثله قطّ البرّ والفاجر یرسل السماء علیهم مدراراً ولاندخر الارض شیئاً من نباتها. [۲۲]. در زمان او [مهدی (عج)] مردم به نعمتهایی دست میابند که در هیچ زمانی دست نیافته باشند؛ چه نیکوکار و چه بدکار. آسمان پیوسته بر آنان بارد و زمین چیزی از رویدنیهای خود را ذخیره نکند. عدالت اقتصادی به عوامل گوناگونی بستگی دارد که از مهمترین آنها عدالت در بخش تولید و توزیع است. از آثار عدالت در دولت مهدی (عج)، این است که امکانات تولید در اختیار همگان است و هر کسی میتواند از زمین و انرژی و امکانات طبیعی برای تولید بهره بگیرد. از این رو افراد زیادی به اشتغال و کار سالم روی میآورند و هر کسی به اندازه همت و توان خود امکان رشد و پیشرفت دارد. البته این همه در راستای رفع نیازهای واقعی جامعه است؛ یعنی تولید در مسیر مطالبات و نیازهای اجتماع است. بنابراین هم تولیدکنندگان بهره‌مند میشوند و هم جامعه به رشد و رفاه اقتصادی میرسد. از سوی دیگر، از عوامل مهم ظلمهای اقتصادی بیعدالتی در عرصه توزیع است. تقسیم ثروت ملی به صورت نابرابر و اختلاف فراوان و غیرمنطقی میان درآمدها و واسطه‌گریهای بیجا، شکاف طبقاتی گسترده‌ای را باعث

شده است. بنابراین اثر عدالت مهدوی در عرصه اقتصادی، تقسیم اموال عمومی به شکل مساوی در میان مردم است. پیامبر اکرم (ص) میفرماید: ابشرکم بالمهدی یبعث فی امتی... یرضی عنه ساکن السماء و ساکن الارض یقسم المال صحاحاً. فقال له رجل: و ما صحاحاً؟ قال: السویه بین الناس. [۲۳]. به مهدی بشارتتان میدهم. او در میان امت من برانگیخته میشود... ساکنان آسمان و زمین از او خشنود خواهند بود. او اموال را به درستی تقسیم میکند. مردی پرسید: مقصود چیست؟ فرمود: به شکل مساوی میان مردم تقسیم میکند. در روایتی دیگر از امام باقر (ع) آمده است: «... فانه یقسم بالسویه و یعدل فی خلق الرحمان، البرّ منهم و الفاجر...». [۲۴]. آن حضرت (اموال را) برابر تقسیم میکند و میان همه مردم به نیکوکار و بدکار به عدالت رفتار مینماید. از روایت بالا معلوم میشود که در مواردی که برابری میان مردم از مظاهر عدالت است، اموال به تساوی تقسیم میشود؛ نه این که در همه موارد به همگان یکسان پرداخت شود. در واقع، برابری میان مردم با هدف تأمین ضروریات و امکانات اولیه زندگی است و برای همه افراد و اقشار از یک حد منطقی و رفاهی معقول برخوردار باشند. و نیز از آن بزرگوار روایت شده است: «... و یسوی بین الناس حتی لا تری محتاجاً الی الزکوه». [۲۵]. او [امام مهدی (عج)] میان مردم به مساوات رفتار میکند تا آنجا که نیازمند زکات دیده نشود. و از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمودند: ان قائمنا اذا قام اشرفت الارض بنور ربها... و یطلب الرجل منکم من یصله بماله و يأخذ منه زکاته فلا یجد احداً یقبل منه ذلک و استغنی الناس بما رزقهم الله من

فضله. [۲۶]. هنگام قیام قائم ما، زمین با نور خدایی روشن گردد و... شما به جستوجوی اشخاصی برمی آید که مال یا زکات بگیرند و کسی را نمایانند که از شما بپذیرد و مردمان همه به فضل الهی بیناز گردند. بنابراین از آثار عدالت اقتصادی در جامعه مهدوی، برخورداری همه افراد جامعه از یک زندگی مادی مطلوب و آبرومند است؛ به گونه‌ای که افراد نیازی به درخواست مال نداشته باشند و این سطح از زندگی در کنار رشد عقلانی و اخلاقی و ریشه‌کنی رذایلی همچون حرص و آزمندی از دل و جان انسانها میتواند حیات طیبه و پاکی را فراهم کند که در ساحت آن، رشد و تعالی معنوی و روحی مردم بهتر و منطقیتر قابل دست رسی باشد. از دیگر آثار عدالت اقتصادی در روزگار مهدی (عج)، عمران و آبادانی زمین است. در دوران حاکمیت حکومت‌های غیر الهی، آبادی تنها برای بخشهایی است که به گونه‌ای با دستگاه حاکم در ارتباط بوده و یا از جایگاه ویژه اجتماعی برخوردار باشند. مناطقی از کشورها که طبقه محروم جامعه را در خود جای داده است، مورد بیمه‌ری حاکمان قرار گرفته و گاهی به شکلی غیرقابل سکونت در می آید. ولی عدالت مهدوی در عرصه اقتصادی به آبادانی شهرها و روستاها و حتی زمینهای بایر میانجامد؛ زیرا اولاً این از سیاستهای حکومت مهدی است که در روایات به آن تصریح شده است [۲۷] ثانیاً لازمه عدالت گسترده و جریان یافته در بخشهای اجتماعی، همین است که جای ویرانی باقی نماند و همگان در هر طبقه اجتماعی که باشند از مواهب الهی بهره‌مند گردند.

عدالت در قضاوت

در جوامع مختلف بشری، امر قضاوت

جایگاه ویژه‌ای دارد و هیچ مجموعه کوچک یا بزرگی از انسانها نیست که به دستگاه قضاوت و دادگستری نیازمند نباشد. شاهرگ حیات این دستگاه اجرای عدالت در آن است. اساساً دادگستری برای گسترش عدل و داد تأسیس شده است و بدون آن، هیچ جایگاهی برای آن نیست. ولی متأسفانه باید گفت که در همین دادگستریها و مراکز قضایی، ستمهای فراوانی به انسانها شده و حق افراد زیادی پایمال گردیده است. در عصر حاکمیت مهدی (عج) که عدالت در همه زوایای زندگی اجتماعی جریان می‌یابد، این عدالت به دستگاههای قضایی هم نفوذ کرده و جریان دادرسی را بر اساس حق و عدل تنظیم میکند. اینجا از مهمترین مراکزی است که عدالت در آن پیاده میشود و امام مهدی (عج) با دقت و وسواس بر اجرای داد نظارت دارد. از روایات استفاده میشود که امام مهدی (عج) در قضاوت مانند جد بزرگوارش امیرالمؤمنین (ع) عمل میکند و بر گرفتن بی‌کم و کاست حقوق مردم اصرار دارد؛ حتی اگر حق کسی زیر دندان دیگری باشد، از زیر دندان آن غاصب بیرون کشیده و به صاحب حق باز میگرداند. [۲۸]. در زمان حکومت آن دادگستر جهان، چنان عدالت مهدوی همگانی میگردد که مردگان آرزو می‌کنند که به زندگی بازگردند و از برکات عدالت او بهره‌مند شوند. [۲۹]. این دقت و گستردگی عدالت به دلیل آن است که سیستم قضایی امام مهدی (ع)، دستگاهی بسیار گسترده و مجهز و برخوردار از ابزارهای فراطبیعی است. در سیستم قضایی اسلام قضاوت بر اساس بینات و شواهد بوده است و از رسول خدا (ص) روایت شده که فرمود: «من در میان شما بر پایه سوگندها و

بینها قضاوت مینمایم». [۳۰]. ره آورد این گونه داوری عدالت ظاهری است؛ ولی در روایات مربوط به دوران حاکمیت مهدی (عج) آمده است که آن حضرت به شیوه حضرت داوود (ع) قضاوت میکند که او براساس الهامات الهی و علم لدنی داوری میکرد و نه بر پایه شاهد و گواه. امام صادق (ع) فرمود: دنیا به پایان نخواهد رسید تا آن که مردی از خاندان من ظهور نماید. وی به شیوه داوود (ع) حکم خواهد نمود؛ بینه نخواهد خواست و به هر کس حقیقت را اعطا خواهد نمود. [۳۱]. و در روایتی دیگر فرمود: زمانی که قائم آل محمد (ص) قیام کند، در میان مردم به مانند داوود (ع) حکم خواهد نمود و به بینه نیازی نخواهد داشت؛ چرا که خدای تعالی امور را به وی الهام می فرماید. وی بر پایه دانش خود داوری میکند و هر قوم را به آنچه مخفی و پنهان نموده‌اند آگاه سازد. [۳۲]. ره آورد چنین داوری عدالت واقعی است و حتی اگر مظلومی نتواند برای اثبات حق خود به شاهد و گواهی دست یابد، به سبب این گونه قضاوت، به حق خود خواهد رسید. البته این از ویژگیهای عصر مهدی (عج) است و با مجموعه حکومتی و فضای حاکم بر آن سازگاری دارد و اینکه پیامبر (ص) به علم شخصی خود قضاوت نمیکرد و منتظر شهود و گواهان میشد؛ شاید بدان دلیل بود که این امر پس از او سنت و شیوه قضایی قرار گیرد؛ یعنی قاضیان براساس شهود و گواه قضاوت کنند و نه براساس اطلاع و علم شخصی، تا نظام قضایی اسلام یک جریان روشن و مشخصی داشته باشد و دچار هرج و مرج و

مرج و اختلال نگردد. اما در زمان مهدی (عج) که زمان حکومت معصوم (ع) است، داوری براساس علم و اطلاع شخصی به عدالت نزدیکتر و بلکه عین عدالت است؛ چرا که تکیه بر گفتار گواهان تنها به عدالت ظاهری خواهد انجامید. جای این سؤال باقی است که در هسته مرکزی حکومت، چنین قضاوتی توسط شخص حضرت انجام میگیرد و امکان پذیر است؛ ولی در دیگر نقاط عالم چگونه ممکن است که قاضیان منصوب از سوی حضرت این گونه عمل کنند و به عدالت واقعی دست یابند؟ در پاسخ باید گفت: چنان که گفتیم، امکانات دولت مهدوی و سیستم اطلاعاتی زمان حضرت به گونهای است که سیستم قضایی مهدی (عج) را یاری میکند. به روایت زیر توجه کنید: امام صادق (ع) فرمود: وقتی قائم ما قیام کند در هر یک از مناطق جهان فردی را برگزیده ارسال میدارد و به وی می گوید: پیمان تو به دست توست و اگر با مطلبی رو به روی شدی که آن را نفهمیدی و قضاوت را در موردش ندانستی به دست خود نگاه کرده و به آنچه در آن است عمل نما. [۳۳]. و این گونه اطلاع رسانی و خبرگیری از مرکزیت قضایی ممکن است به اعجاز و یا به سبب پیشرفت وسایل ارتباطی در روزگار مهدی (عج) باشد.

سخن آخر

همانگونه که در ابتدای مقاله گفته شد عدالت مهدی (ع) دامنه ای به گستردگی حیات مادی و معنوی انسان دارد و ما تنها به برخی حوزه های فردی و اجتماعی عدالت پرداختیم و اکنون حُسن ختام گفتار را سخنی از امام صادق (ع) قرار می دهیم که در تفسیر آیه شریفه اعلموا ان الله یحیی الارض بعد موتها... فرمودند: یعنی خداوند زمینی

را به عدالت قائم (ع) در هنگام ظهورش زنده می کند پس از آنکه به سبب ستم پیشوایان گمراهی مرده باشد. [۳۴].

پاورقی

[۱] نساء، ۵۸.

[۲] انعام، ۱۵۲.

[۳] التحقيق في كلمات القرآن ج ۸، صص ۵۵-۵۹.

[۴]. التحقيق في كلمات القرآن، ج ۸، ص ۵۸.

[۵] عوالی اللئالی، ج ۴، ص ۱۰۲.

[۶] مفاتیح الجنان، دعای افتتاح.

[۷] مکیال المکارم، موسوی اصفهانی، ص ۱۱۸.

[۸] مفاتیح الجنان، زیارت صاحبالامر.

[۹] امام باقر (ع) فرمود: «به خدا سوگند، عدالت را به درون خانههای مردم میبرد، آنچنان که سرما و گرما به خانهها نفوذ میکند». (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۲).]

[۱۰] کمالاتالدین، ج ۲، ص ۳۷۲.

[۱۱] کافی، ج ۱، ص ۲۵.

[۱۲] بقره، ۱۲۹؛ «کتاب و حکمت را به ایشان تعلیم دهد و آنها را تزکیه کند».

[۱۳] کافی، ج ۵، ص ۵۵. «بوسیله امر به معروف و نهی از منکر همه واجبات اقامه می شود».

[۱۴] منتخب الاثر، ص ۴۷۴.

[۱۵] بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۴.

[۱۶] لقمان، ۱۳، «و آن گاه که لقمان به فرزندش گفت در حالی که او را پند می داد فرزندم برای خدا شریک قرار مده، زیرا که شرک ظلم بزرگی است».

[۱۷] توبه، ۳۳.

[۱۸] بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۶۰، ح ۵۸.

[۱۹] انفال، ۳۹ «با ایشان جنگ کنید تا هیچ فتنهای باقی نماند و دین، همهاش برای خدا باشد».

[۲۰] بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۵۲.

[۲۱] کافی، ج ۱، ص ۵۴۲.

[۲۲] بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۸.

[۲۳] بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۱.

[۲۴] همان، ص ۲۹.

[۲۵] همان، ج ۵۲، ص ۳۹۰.

[۲۶] بحار، ج ۵۲، ص ۳۳۷.

[۲۷] الامام المهدی، ص ۲۷۱.

[۲۸] منتخب الاثر، ج ۲، ص ۳۳۲. (به نقل از عقداالدرر، ص ۳۶).

[۲۹] همان، ص ۶۵، ح ۳۶۷.

[۳۰] کافی،

ج ٧، ص ٤١٤.

[٣١] بحار الانوار، ج ٥٢، ص ٣٣٨.

[٣٢] همان، ص ٣٣٩.

[٣٣] نعمانی، الغیبه، باب ٢١.

[٣٤] نعمانی، الغیبه، ص ٢٤.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

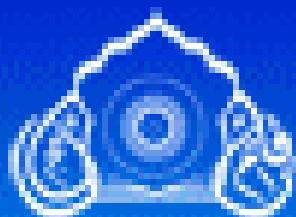
ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقاتی و ترجمانی

اصفهان

خانه کتاب

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

